

Aves Visum

Natuur- en Vogelwacht Rotta
nummer 146 december 2018

Hoeksekade 164
2661 JL Bergschenhoek
Email: info@rotta-natuur.nl
Website: http://www.rotta-natuur.nl

ANBI:RSIN-816580662
IBAN: NL60 TRIO 0254 40 52 23
KvK Haaglanden nr. 40464998

Natuur- en Vogelwacht Rotta is een zelfstandige, regionale natuurbeschermingsvereniging, actief in het Recreatiegebied Rotterdammeren en de omliggende gemeenten Zuidplas, Lansingerland en de noordrand van Rotterdam. De vereniging heeft ten doel flora en fauna te verbeteren en het (doen) herstellen van verstoringen daar in; het beschermen en in stand houden van groenvoorzieningen en natuurgebieden en het opkomen voor het milieu; het (doen) realiseren en het (doen) in stand houden van ecologische, landschappelijke en recreatieve verbindingzones. De vereniging is opgericht op 9 februari 1982.

Lidmaatschap:

Volwassenen: min. € 12,50 per jaar
Jeugd tot 18 jaar: min. € 6,25 per jaar
Donateurs: min. € 12,50 per jaar

Bestuur:

Voorzitter: Hans Sanders 06-40 56 77 69
hsas22@gmail.com
Vicevoorzitter: Anneke Zuidervaart 06-20 00 17 52
aezuidervaart@hotmail.com
Secretaris: Peter Wienbelt 06-46928252
secretariaat.rotta@gmail.com
Penningmeester en ledenadministratie:
Cor van de Lustgraaf 06-29 24 27 69
penningmeester.rotta@gmail.com
ledenbeheer.rotta@gmail.com
Bestuursleden:
Marijke den Oudendammer 06-28 51 81 05
Arend Hoogeveen 06-83 69 84 50
Henk Starink 06-28 54 40 03

Verenigingsgebouw Natuurcentrum Trefpunt Rotta

Hoeksekade 164
2661 JL Bergschenhoek
010 - 521 63 34 (alleen tijdens openingstijden)
Beheerder: Ad Somers 06-39 32 11 13
trefpuntrotta@gmail.com / info@rotta-natuur.nl
Open: donderdag 10:00 - 16:00 uur
zaterdag 12:00 - 16:00 uur

Bij de voorplaat

Grote foto: De esdoorn, van onderaf bekeken. © Arend Hoogeveen. **Kleine foto's van links naar rechts:** Gewoon fluweelpootje © Cor Noorman; Stinzenbollen planten in de Hennipgaarde © Arend Hoogeveen; Waterhoen © Dick Hoek

Kwartaalblad Aves Visum

Redactie: Machiel Brinkhorst, Arend Hoogeveen,
Jan Smith en Hans Soeterbroek.
Redactieadres: avesvisumredactie@gmail.com
Druk: Editoo BV Arnhem

De redactie behoudt zich het recht voor artikelen in te korten, te wijzigen of te weigeren, waar nodig in overleg met de auteur(s). Overname van artikelen uitsluitend toegestaan met bronvermelding. Copyright van alle foto's blijft bij de fotograaf.

Inleveren kopij Aves Visum 147

Aves Visum 147 verschijnt in de tweede week van maart
Inleveren van kopij voor 10 februari 2019

Werkgroepen

Rotta Jeugd

Info bij Astrid Schild
rotta.jeugd@gmail.com

Rotta Natuurwerk

Info bij Rien van der Vorm 06 27 89 00 77
rienvandervorm@gmail.com

Rotta Onderzoek

Info bij Aria van Ballegoie 010-45 52 261
avanballegoie@gmail.com

Trefpunt vrijwilligers

Info bij Aria van Ballegoie 010-45 52 261
avanballegoie@gmail.com

Rotta Communicatie en Website

Info bij birgitte.blom@kpnmail.nl
Website: Chris van Rijswijk cdvrijswijk@gmail.com

Rotta Educatie

Coördinatorfunctie vacant

Inhoud

Van het Bestuur / Van de Redactie	3
De esdoorn	4
In herinnering Piet Paul	5
Spikkel	6
In en om het Trefpunt	7
Gehoord, gezien of gelezen	9
't Vlonderpad	10
Ode	14
Rotta Rangers - Herfstbeleving	16
Rotta Natuurwerk	17
Ruimtelijke ontwikkelingen in de Noordrand	18
Rotta gaat voor schoner oppervlaktewater	19
Instinct of Intelligentie	20
Dijkbewaking langs de Rotte	22
De Fakkel - Yvonne Langendoen verhaalt...	24
Nestkasten	25
Activiteitenkalender	26
Mystery Bird	28

Van het Bestuur

Anneke Zuidervaat

Een paar weken geleden bereikte ons het droevige bericht dat Piet Paul, vrijwilliger van de natuurwerkgroep, na een slopende ziekte op 74-jarige leeftijd is overleden. Op maandag 26 november hebben wij afscheid van hem genomen. Wij gedenken Piet in een herinnering op pagina vijf.

Met m'n duffelse jas achterop, fiets ik door een zonovergoten Rotte-landschap. Heet dit herfst? Met in m'n achterhoofd de term Indian Summer geniet ik van de, door een laagstaande zon beschenen, felgele bomen. Maar het is niet onbezorgd genieten. Terwijl wij een verlengde zomer vierden waren elders in Europa overstromingen als gevolg van heftige regens.

De vogels houden zich aan hun vaste systemen en trekken Europa over. Boven op Lührs hebben we dat op 6 oktober bij Birdwatch vastgelegd. De egel in mijn tuin heeft, na veel geheen-en weer met steeds 3 blaadjes op z'n neus geprikt, z'n winterverblijf ingericht. De kranten melden voortdurend de gevolgen van de opwarming van de aarde. Maar het is net of we achter de feiten aandraven. Bij een bezoek aan het milieupark ben ik blij dat mensen hun troep zelf opruimen. Maar als ik zie hoeveel bruikbare spullen in de haast worden weggegooid, blijft m'n zorg over wezenlijke veranderingen ten goede van het milieu.

Mooi van Rotta vind ik dat er veel plekken en momenten zijn om je zorg over de ontwikkelingen in de natuur te delen, je mening te toetsen en je kennis bij te spijkeren. Zo hebben we voor 2019 weer een vol programma samengesteld met o.a. excursies, lezingen en cursussen. Voor elk wat wils. En heb je nog aanvullende ideeën dan horen we dat graag!

Bij Rotta Actief wordt hard gewerkt om 20 steenuil-families onderdak te geven als ze in het voorjaar aan gezinsuitbreiding denken. En in de Hennipgaarde zijn veelbelovende bolletjes in de grond gestopt om wandelaars in het voorjaar te verrassen met schoonheid als een palet met bonte kleuren.

Ik kan het niet laten en loop vandaag voor de 3e keer door een zonovergoten wijkpark, waar het asfalt bedekt is met een dikke laag felgele blaadjes. Nog even de kleuren zien die verlopen van groen, oranje naar geel. Bij de eerstvolgende regen wordt alles papperig bruin en begint het winterse boomsilhouetten-raadsel. ♦

Van de Redactie

Jan Smith

Herfst

Voor je ligt de herfsteditie van Aves Visum. Nog een paar dagen en dan begint de winter alweer. We kunnen terugkijken op een *long hot summer* die er, naast de prettige effecten ook voor zorgde dat er op alle dijken extra dijkbewaking werd ingesteld om de droogtescheuren te monitoren. Henk Starink schreef er een informatief artikel over.

Deze Aves Visum staat weer bol van wetenswaardigheden en kleurrijke foto's die bijna allemaal met dit jaargetij te maken hebben. Als afsluiting van het jaarthema *Bomen* schreef Ben Huber een interessant verhaal over de esdoorn. Ben, bedankt voor je trouwe bijdragen aan ons blad en we hopen dat jij jouw schrijverspen nu niet 'aan de wilgen hangt'.

De redactie heeft het voornemen om volgend jaar de vier uitgaven van Aves Visum met het thema bijen en alles wat daar mee samenhangt te verrijken.

In oktober werden de herstelwerkzaamheden aan het vlonderpad in het Koornmolengat afgerond. Drie jaar lang werkten vrijwilligers wekelijks aan de renovatie van dat prachtige looppad boven het moeras, langs de plas en door het groen van dit unieke stukje natuur. Je kunt er alles over lezen in een vier pagina's lang artikel.

Dankzij nieuwe mogelijkheden in de software beschikt de redactie nu ook over de mogelijkheid om foto's van uitzonderlijk goede kwaliteit af te drukken over twee pagina's. Als hulde en dankbetuiging aan alle 'vlonderpadwerkers' daarom een prachtige foto van het Koornmolengat.

Voorts kun je genieten van paddenstoelen bij de herfstbeleving van de Rotta Rangers en een feitelijk verhaal over de 'winterspreeuw' of van de lezenswaardige verhandeling over *Instinct of Intelligentie* van Arend Hoogeveen.

Voor de donkere dagen van december wensen wij u veel genoeglijke leesuur, fijne feestdagen en een goede milieubewuste jaarwisseling. ♦

De esdoorn

Ben Huber

De veldesdoorn (*Acer campestre*) of Spaanse aak is de enige inheemse esdoorn in ons land. In Spanje is het de enige soort esdoorn die daar voorkomt. De veldesdoorn komt bij ons veel voor op hellingen en randen van bossen en in duinen. Vergelijken met zijn soortgenoten is deze langzame groeier maar een ukkie.

De andere esdoorns zijn pas vanaf de vroege middeleeuwen ons land binnengekomen. Esdoorns komen voor in de gematigde streken van zowel Europa als Noord-Amerika. Bij ons staan ze meestal in parken, tuinen en plantsoenen. Door de dunne bast kan hun stam soms inbranden door de zon. Tegen roet en vuildeeltjes in de lucht zijn de esdoorns niet goed bestand.

Acer betekent spits, scherp en verwijst naar de bladvorm. De bladeren van de Noorse-, veld- en gewone esdoorn zijn 5 lobbig. Die van de veldesdoorn zijn klein en hebben afgeronde lobben. Bladeren van de gewone esdoorn (*Acer pseudoplatanus*) ogen in november bij zonnig weer diep goudgeel en zijn grof getand. In de winter vallen de helder groene knoppen op. De vaak genaalde bladeren van de Noorse esdoorn (*Acer platanoides*), de nationale boom van onze Canadese vrienden, worden aan het eind van de herfst ook geel en soms rood. Het karakteristieke blad van deze esdoorn, maple leaf in het Engels, is opgenomen in de vlag van Canada. In de herfst is het prachtig verkleurende blad van al die esdoorns in Canada en het oosten van de VS een toeristische attractie: the Indian Summer.

De gewone esdoorn krijgt in april/mei, na het verschijnen van de bladeren, hangende kleine bloemtrossen met geelgroene bloemen. De Noorse esdoorn heeft rechtopstaande geelgroene bloemschermen die eerder verschijnen dan de bladeren en veel insecten aantrekken. De gevleugelde vruchten van de esdoorns worden soms helikoptertje of heksenneusje genoemd. Er zitten twee vruchten, tegenover elkaar, aan een steeltje. De vleugels van weg dwarrelde vruchtjes draaien net als de wieken van een helikopter rond.

De hoek van de vleugels, ten opzichte van elkaar, is naast de vorm van de bladeren en de vorm van de zaden en de ligging daarvan

een kenmerkend onderscheid voor de soorten esdoorns. Bij de veldesdoorn en de Noorse esdoorn liggen de vleugeltjes bijna in elkaars verlengde, terwijl die van de gewone esdoorn bijna een rechte spitse hoek maken. Een oud geintje is dat de vruchten van de gewone esdoorn door kinderen vaak als neusknipper worden gebruikt. Knijp je aan de buitenkant in de dopjes, dan zorgt onderdruk ervoor dat het vruchtje goed blijft plakken op je neus.

Het befaamde neuskniptertje van de gewone esdoorn © Ben Huber

Het blad van de esdoorn vertoont, als gevolg van aantasting door de inktvlekkenziekte (*Rhytisma acerinum*), een schimmel, vaak zwarte vlekken. Het bladweefsel gaat daardoor kapot, waardoor er gaten in de bladeren ontstaan.

Het hout is niet zo populair. Het hout van de gewone esdoorn wordt vanouds gebruikt als klankhout voor strijkinstrumenten (Stradivarius). Omdat het snel opbrandt en een scherpe geur heeft is het niet geschikt als brandhout.

Bronnen: Bladgroen-Bomen deel 1, Bomen en struiken van Europa van Oleg Polunin en Bomen en struiken van Michael Lohmann. ♦

Esdoorn in herfsttooi ►

In herinnering Piet Paul

Anneke Zuidervaart

Bij zon, sneeuw en regen lopen natuurwerkers buiten te klussen in het Rotta -gebied. Je ervaart de seizoenen. Blij met de eerste knoppen, verrast met het uitbundige groen, en weemoedig als de fraai gekleurde bladeren gevallen zijn.

Achteraf weet je niet meer wanneer je voor het eerst veranderingen zag. Zo ging het ook bij Piet. Wanneer zagen we dat hij zo nu en dan mistapte, viel en weer opstond? Passend bij hem was het om er niet te veel aandacht aan te besteden. Gewoon weer opstaan en werk zoeken met minder risico, met een verontschuldigende glimlach.

De elektrische fiets werd vervuild voor een scootmobiel: hij bleef zelfstandig. Maar we moesten goed luisteren om hem te verstaan. Mooi was om te zien hoe het buitenzijn en het Trefpunt belangrijk voor hem bleef. Z'n familie kwam op zaterdag met hem langs, toen ook de scootmobiel niet meer te besturen viel.

Het Trefpunt ligt tegenover de geboorteplek van Piet aan de Hoeksekade. Als vanzelfsprekend ging hij op de tuinderij werken die generaties lang in de familie was. Handmatig werken, met én afhankelijk van de natuur. In 1970 kwam het bericht dat het gebied waar de tuinderij stond onteigend zou worden. Om hen heen vernieuwden de tuindersbedrijven, maar het duurde tot 1989 voordat de onteigening een feit werd en Piet werk vond bij een plantenkweker. Hij schrijft zelf over die periode: 'ik miste de natuur, het werken in de grond, het werken met mijn handen, de seizoenen, het bezig zijn met gewassen. Ik miste mijn tuin en voelde me niet meer de persoon die ik was'.

Pas na z'n pensionering kwam het oude natuurgevoel terug. Gewassen kweken in z'n tuin, de libellen boven de vijver, de jonge meesjes in het nestkastje. Niet uitgeleerd raken over vogels en sterren. Nog meer ontzag krijgen voor het reusachtige heelal en de schepping. En bovenal voelde hij zich verheugd om het wekelijks terugkeren naar de plek waar eens zijn wieg stond. In het gezelschap van de Rotta-vrijwilligers, was Piet te vinden met riek of rijf. Rustig met zo nu en dan een verhaal, genietend met pretlichtjes in z'n ogen.

Een rustige en bescheiden man, maar hoe zwaar moet het voor hem zijn geweest toen hij nauwelijks meer kon praten. Met in zijn hoofd de herinneringen aan alles wat hij lief had: de natuur en de mensen om hem heen. Piet blijft in onze gedachten als een aimabele en sympathieke man die altijd klaar stond om te helpen. ♦

Jan Smith

Als je de titel leest, weet je dan waarover ik het heb?
 Nee? Wat als ik dakschijter zeg? Gaat er dan een lampje
 bij je branden? Nee? Kalekonter, misschien? Nou moe, nog niet?
 Wel eens gehoord van Spuitkont? Of panlijster?
 Het is ook al zo lang geleden dat dergelijke namen nog in zwang waren.

In het verleden was de jacht op en het nuttigen van spreeuw, want daar gaat het over, in ons land heel gewoon. Zo'n panneman, ook wel potbroeder genoemd, belandde toentertijd regel- en misschien wel overmatig in de braadpan van herbergen en uitbaterijen; goedkoop armeluiseten voor armoedzaaiers, klaplopers en andere behoeftigen. Maar die tijden liggen ver achter ons, toch? Nou, da's niet helemaal waar.

In 2015 nog stond gebraden spreeuw met cantharellen en kersen op de menukaart van een eettent in Cothen in Utrecht aan de Kromme Rijn. Gebraden in roomboter, dat dan weer wel. Omdat spreeuw zich te vaak tegoed deed aan de kersen in de Betuwe mochten de dieren aldaar gevangen worden. De kok betaalde jagers een kwartje per vogel. Geen allemansgerecht meer, nee een decadente delicatessen voor rijke stinkers. De uitbater werd terecht beboet door de Keuringsdienst van Waren, want bejagen werd plaatselijk weliswaar toegestaan, maar bereiden was een ander verhaal.

Spreeuw staat overigens nog steeds op de lijst van beschermde inheemse vogels.

Panneman dus. Maar spreeuw heeft nog veel meer namen. Staring, staar, starink, starig, stark, spra, spraan, sproon, spru, sprieuw, sprotter, protsek, kadotter, kal dotter, dotter, doddekonte, kekke, skijter, dakkeschijter en oebele. Een naam meer of minder maakt volgens mij niet uit en dus noem ik hem spikkel, vanwege zijn prachtige winterkleed met die prachtige parelende witte vlekjes aan de uiteinden van zijn zwart veertjes. Met een beetje inbeeldingsvermogen zie je allemaal glinsterende zilveren hartjes. Spikkels komen eind oktober, begin november aangevlogen uit het Noorden en Oosten om hier te overwinteren. Kwetterend, dicht tegen elkaar, veren poetsend zitten ze op het dak. Zingen doen ze niet zo uitbundig, want nu valt er toch niets te versieren.

Van hun soortgenoten, die met de iriserende kleuren die hier de hele zomer hebben vertoefd, is een deel inmiddels vertrokken richting België, Noordwest-Frankrijk en Zuid-Engeland. Zij komen in april weer terug. Spikkel vervuilt tegen die tijd zijn spikkelveren voor het kleurrijke prachtkleed waarmee hij zingend gaat sjansen in zijn Scandinavische zomerverblijf en daar voor nakomelingen zorgt.

Spreeuwen zijn alleseters, maar insecten en insectenlarven hebben de voorkeur. In de herfst en winter eten ze ook veel fruit, te merken aan onze inmiddels kaalgegeten druivenrank die tegen de tuinschutting groeit. Met tientallen tegelijk plunderen ze de trossen die na de zomer met opzet zijn blijven hangen. En daarna vallen ze aan op het gestrooide voer op het dak van de schuur: gedroogde meelwormen, geplette havervlokken en in stukken gesneden appel.

Spikkel, spreeuw, een vogel om zuinig op te zijn. Voor je het weet vallen ze bij bosjes dood op de grond. ♦

Bronnen:

-Nederlandse Vogelnamen en hun Betekenis – H.Blok / H. Ter Stege
 -Matthey - Vincken moeten vincken locken. Vijf eeuwen vangst van zangvogels en kwartels in Holland
 -Vogelbescherming Nederland

Bovenstaande driedimensionale beeltenis van 'onze' zwaan prijkt op de voordeur (aan de zijkant) van het Trefpunt. Het is een stukje nijvere huisvlijt van Ad Somers. In het vervolg zal het ook de Aves Visum-rubriek *in en om het Trefpunt* sieren.

Ledenavond 25 september

Hei-de-kikkers, zij-de-rupsen en wei-de-vogels! Goedenavond allemaal. Zo begon Astrid Kant voor zo'n 50 Rotta-leden haar boeiende verhaal over de bescherming van weidevogels. Alle mogelijke feiten en weetjes over met name onze nationale vogel de grutto, alsook de Kievit passeerden in dit gloedvolle betoog de revue. Astrid is weidevogelbeschermster in hart en nieren en hartstochtelijk natuurfotograaf. Bijna dagelijks is zij in het veld te vinden. De Vijfheerenlanden bij Vianen, Leerdam en Zederik is haar werkgebied, maar ook is zij regelmatig in Friesland te vinden en volgt ze de naar het zuiden trekkende vogels in Portugal en nog verder in West-Afrika. Wil je er meer over lezen, lees dan het verslag van Jan Smith op onze eigen website of surf naar www.natuurfotografie.nl/astrid-kant-fotograaf-met-een-missie.

Ledenavond 23 oktober

'Onze eigen' Dick Hoek hield op de zijn bekende en heldere wijze die avond ongeveer 30 leden geboeid bezig met een lezing over invasieve exoten. Invasieve exoten zijn planten en dieren die ergens leven maar daar eigenlijk niet thuishoren. Op de een of andere manier zijn deze soorten ontsnapt of in het wild achtergelaten door mensen. Hij vertelde dat er in het wild in Nederland ongeveer 2.200 van deze exoten zijn, dat is zo'n 3,5% van het totaal aantal soorten. 90% daarvan vormen geen schade voor de inheemse soorten of zijn bedreigend voor de veiligheid en gezondheid van mensen. Ze vergroten wel de zo gewenste biodiversiteit. Meerdere soorten zijn zo 'ingeburgerd' dat niemand nog in de gaten heeft dat het om een exoot gaat, bijvoorbeeld de reuzenberenklauw, nijlgans, graskarper en muskusrat. Schadelijke soorten zoals bijvoorbeeld Japanse duizendpoot of beverrat worden actief bestreden of bejaagd. Na de pauze nam Dick ons mee op zijn reis door Nieuw Zeeland waar hij de ontwikkelingen rondom de invasieve soorten heeft bestudeerd. Daar zijn van overheidswege een aantal projecten waarbij pro-actief de autochtone soorten letterlijk worden afgeschermd van invloeden van buitenaf. Wil je meer lezen over invasieve soorten, lees dan eens de nieuwsbrieven *Kijk op exoten* op de website www.ravon.nl/nieuwsbrieven.

Op vrijdag 2 november

hebben onze bestuursleden Cor van de Lustgraaf en Marijke den Oudendammer een cheque met een bedrag van € 1313 in ontvangst genomen van Olaf v.d. Struis van de Rabobank in Lansingerland. Dit was het resultaat van de Rabobank Clubkas Campagne 2018. Van de 132 deelnemende verenigingen en organisaties zijn we op de negende plaats geëindigd, waaruit blijkt dat

Rotta aardig op de kaart staat in Lansingerland en omstreken. Iedereen die op ons heeft gestemd, bedankt. De donatie is bestemd voor de aanschaf van materialen voor het natuurwerk in ons werkgebied.

Ledenavond 27 november

Jos vd Vondervoort van de Dienst Stadsbeheer in Rotterdam verzorgde een passende afsluiting van het themajaar over bomen. Ongeveer 35 leden hoorden dat er in de stad zo'n 162.000 stadsbomen in straten en lanen staan en nog eens zo'n 450.000 in bosachtige omgevingen, in ongeveer 700 soorten. Bij elkaar opgeteld heeft bijna iedere Rotterdammer zo een 'eigen' boom! Dat zijn over het algemeen relatief jonge bomen, het bombardement in de Tweede Oorlog heeft veel oude bomen weggevaagd en ook in de hongerwinter werden vele bomen als kachelhout verstookt. Markant is de monumentale plataan die al in 1851 op het Lijnbaanplein is geplant en dit alles heeft overleefd. 'Bomen dragen een leefbare stad' was de rode draad in het betoog van Jos. De waarde van bomen in de stad wordt bepaald door de beeldkwaliteit (groen is mooier dan asfalt), de verblijfskwaliteit (lekker chillen in de lommer van een eik), de identiteit (Rotterdam is een platanenstad), cultuurhistorie (bv de plataan op het Lijnbaanplein), en ook verzorgen een aantal zogenoemde eco-diensten: biodiversiteit (op een wilg kunnen wel zo'n 450 soorten insecten voorkomen), luchtkwaliteit, CO2 en wateropvang.

Bij de Dienst Stadsbeheer werken dagelijks tientallen medewerkers aan de bomenstand in Rotterdam. Dat varieert van het inspecteren van bomen op veiligheid en ziektes (40.000 inspecties per jaar), het snoeien van zo'n 35.000 bomen per jaar tot het verplaatsen en/of vervangen van bomen als gevolg grondwerkzaamheden. Jaarlijks groeit het bomenbestand in Rotterdam met zo'n 2.000 bomen.

Als je door de stad loopt of rijdt, sta je er eigenlijk nooit bij stil, maar na dit boeiende verhaal kijk je toch wel anders naar die ruim 600.000 Rotterdamse bomen. De laatste dia van de boeiende lezing van Jos is voor vele natuurliefhebbers een open deur:

Elke dag dat je geen boom plant . . .
is een verloren dag!

INTEGRALE ONKRUIDBESTRIJDING VOLGENS 'DE PUNT METHODE'

DE JUISTE MACHINE OP DE JUISTE PLEK EN COMBINEER!

GEEN GIF MEER NODIG!

RED-GREEN®

- CO² neutraal
- Geen fossiele brandstof meer zoals LPG
- Gebruikt biomassa om mee te 'branden'
- Voor grootschalig werk

KANT BRAND STEKER®

- 5x per jaar strak gestoken grasrand
- Geen afvalkosten
- Lagere veegkosten
- Reinigende werking

BLUE-GREEN®

- CO² neutraal
- Elektrisch rijden
- Geen fossiele brandstof meer zoals diesel, maar biomassa
- Heet water 98°C
- Geen overlast, herrie en/of stof
- Eenvoudige techniek
- Voor kleinschalig werk

MACHINAAL VEGEN

- Dulevo 5000 D
- Euro 5 met Adblue
- Super fijnstoffilters
- Heel zuinig met waterverbruik
- Razend snel

- 'DE PUNT METHODE' IS GOEDKOPER DAN SPIJTEN ALS JE ALLES EERLIJK MEETELT!
- GOED TOEPASBAAR MET INZET SW-MEDEWERKERS EN MENSEN MET EEN AFSTAND TOT DE ARBEIDSMARKT (SROI).
- GEEN RESISTENTE SOORTEN EN NIET WEERSGEVOELIG.

Chroomstraat 1d • 3067 GN Rotterdam • Telefoon: (010) 420 60 26 • E-mail: info@groen-puntbv.nl • www.groen-puntbv.nl

RIDDERCATERING.NL

Uw evenement compleet verzorgd in goede handen!

Ridder
CATERING + EVENTS

Est. 1983

010-5 210 230

Gehoord, gezien of gelezen

Jan Wolkers Prijs 2018

De Jan Wolkers Prijs, de jaarlijkse prijs voor 'het beste Nederlandse natuurboek', is dit jaar naar *Darwin in de stad, evolutie in de urban jungle* gegaan, geschreven door Menno Schilthuis.

De prijs werd op zondag 21 oktober uitgereikt door Karina Wolkers in het Radio 1-programma Vroege Vogels.

DNA verandert mee

Darwin in de stad (uitgeverij Atlas Contact) staat volgens het juryrapport boordevol informatie. Een wetenschappelijk verantwoorde stand van zaken rond onderzoek over de hele wereld, dat het aanpassingsvermogen van de natuur bevestigt. Dieren passen zich zo aan, dat op den duur zelfs hun DNA mee verandert. Het staat vol met feiten die in elk geval ik niet wist, aldus juryvoorzitter Jean-Pierre Geelen.

In de toekomst leeft driekwart van de mensheid in de stad en gaat verstedelijkte omgeving steeds meer ruimte innemen. Een groot deel van de rest van het aardoppervlak is nodig voor landbouw, dus waar gaat de natuur dan naar toe? Naar de stad, laat Menno Schilthuis zien in dit wonderlijke en verrassende boek. En wanneer de natuur naar de stad gaat, neemt de evolutie een aparte wending.

Dankzij evolutionaire aanpassing die zich voltrekt met snelheden waar Darwin niet van had durven dromen, raken mens en stadsnatuur steeds beter op elkaar ingespeeld en wordt een nieuw hoofdstuk in de evolutie van het leven op aarde ingeluid. Een hoofdstuk waarin veel biodiversiteit verdwijnt, maar ook veel nieuwe dier- en plantensoorten het licht zullen zien.

Bedreigde vogels in Nederland

In november is het boek *Bedreigde vogels in Nederland* van Vogelbescherming Nederland verschenen. Dit boek laat zien dat de grote veranderingen in ons land van de afgelopen decennia enorme effecten op de vogelbevolking hebben gehad. In vrijwel alle leefgebieden, van het stedelijk gebied tot moeras, hei en duin, zijn veel soorten ernstig in aantal achteruit gegaan, verdwenen of op het punt te verdwijnen uit Nederland.

Het meest dramatisch is de situatie in het boerenland. Het hele agrarische deel van Nederland is sinds de jaren vijftig van de vorige eeuw op de kop gegaan. Als gevolg van ruilverkavelingen en rationalisering in de landbouw zijn duizenden kilometers houtwallen opgeruimd, vrijwel al het kruidenrijk grasland omgezet in raaigras en sloten dichtgegooid en werd de grondwaterstand vaak drastisch omlaag gebracht. Daarbij nam de veestapel toe, maakte gewassen als rogge en gerst plaats voor mais en deden kunstmest en pesticiden in de vorige eeuw hun intrede. Als gevolg hiervan zijn vrijwel alle vogels die afhankelijk zijn van het boerenland bedreigd. Hun levensbasis is uitgehold: het bodemleven is gedecimeerd en waar zijn de bloemen, bijen, vlinders en vele andere insecten gebleven?

Met een reeks generieke maatregelen, zoals het terugdringen van het gebruik van pesticiden en gerichte maatregelen op landschapsniveau is volgens het boek de negatieve trend te keren. Daarbij gaat het deels om lange termijn maatregelen zoals het terugbrengen van dynamiek in moerassen, maar ook eenvoudige en direct uitvoerbare maatregelen. Bijvoorbeeld het creëren van bloemrijke stroken langs akkers en flauwe oevers bij sloten.

Goed nieuws

De Rechtbank in Den Haag heeft een positieve uitspraak gedaan op de door de Natuur en Milieufederatie Zuid-Holland (NMZH) - en mede door Rotta ondertekende - aangevraagde voorlopige voorziening met betrekking tot de afschot van smienten. Dat betekent dat er voorlopig geen smienten worden afgeschoten in Zuid-Holland!!

Veel boeren zien smienten als 'grote grazers'!! © Arend Hoogeveen

Nu moet de bodemprocedure nog volgen waarin het goedkeuringbesluit van het faunabeheerplan hopelijk definitief vernietigd wordt. Maar in ieder geval is deze uitspraak dus al een stap in de goede richting. De onderbouwing van de uitspraak is vergelijkbaar met die van de uitspraak van vorig jaar: er is onvoldoende aangetoond dat de staat van instandhouding niet is verslechterd en er is onvoldoende afgestemd met andere provincies over de impact van het afschot op landelijk niveau. Jaap van Lien kan je meer informatie hierover geven. ♦

Niet vergeten

zaterdag 15 december van 14.00 - 16.00 uur
vrijwilligersmiddag in het Trefpunt.

VLONDERPAD

Het zal je niet zijn ontgaan dat het vlonderpad door het Koornmolengat de afgelopen drie jaar onderhanden is genomen. In oktober zijn de herstelwerkzaamheden afgerond. Hoogste tijd dus om alle inspanningen eens op een rijtje te zetten en de noeste werkers in het zonnetje te zetten.

Een echte uitdaging vormde in 2017 het herstel van het pad op de plek waar de gidsen bij excursies de ruim 2 meter lange paal in het moeras laten zakken.

Voorheen

Voorheen bestond het 365 meter lange pad uit overlans doorgesaaide boomstammetjes waarbij je over de ronde kanten van deze 'knuppels' kon lopen. In 2004 zijn deze stammetjes vervangen door gestoomde vurenhouten planken. De leverancier gaf destijds hoog op van de duurzaamheid van dit 'nieuwe' hout en gaf garantie voor tenminste 25 jaar! En ze zouden ook niet glad worden door bijvoorbeeld algvorming. Nou, dat hebben we geweten. Al in 2006 is over de planken dubbeltjesgaas gespijkerd om uitglijden te voorkomen. En na zo'n 10 jaar zaten er al hele slechte - verrotte - planken in en ook verzakte het pad op meerdere plaatsen door de moerassige ondergrond of door omgewaaide bomen. Deze gestoomde planken waren dus geen duurzaam leven beschoren en ze zijn inmiddels ook niet meer verkrijgbaar. De leverancier schijnt failliet te zijn, dus is verhaal halen niet aan de orde.

Aanpak

Begin 2016 werd besloten om het pad in delen over een periode van 4 jaar van nieuwe planken te voorzien, daar waar nodig de onderliggende draagbalken te vernieuwen en de schuin verzakte stukken weer horizontaal te maken. Met Staatsbosbeheer werd afgesproken dat de aanschaf van het materiaal voor zijn rekening is en dat de ploeg vrijwilligers van Rotta Natuurwerk deze monsterklus klaart.

Zo gezegd zo gedaan. Staatsbosbeheer kocht zo'n 2.200 inlands eikenhouten planken in van 14,5 cm breed, 2,8 cm dik en 115 cm lang. Als je die allemaal achter elkaar legt is dat een lengte van zo'n 2,5 km! Ook werden ruim 30 balken van azobéhout van 400x15x7 cm besteld. Azobé is een tropische soort hardhout, dat zo zwaar is dat, als het in het water valt, direct zinkt. Het paarsrode hout wordt veel gebruikt in beschoeiingen en sluisdeuren omdat het nagenoeg niet rot in water. Als dragers van de eikenhouten planken op de moerassige ondergrond van het Koornmolengat is dit een duurzame toepassing. Om de planken vast te zetten bestelde SBB zo'n 9.000 houtdraadbouten, voor het bij elkaar houden van de draagbalken

en de bruggen het nodige ijzerwerk zoals volgplaten en draadeinden, en voor het vastmaken van het dubbeltjesgaas op het loopvlak van de planken duizenden nietjes.

Vakkrachten, dwarsleggers en dwarsliggers

De natuurwerkploeg ging in de zomer van 2016 (na het broedseizoen) voortvarend aan de slag. Rien van der Vorm (zie foto) zorgde voor de coördinatie binnen de natuurwerkploeg en voor de afstemming met de Trefpuntwerkers en Staatsbosbeheer. Al gauw ontstond er een kernploeg. Onder de vakkundige leiding van Klaas Verschoor boden Piet Bak, Ton Goudriaan, Jos van Rijn en Pjer Mulder zich spontaan aan. In deze kernploeg gingen meerdere timmermansogen schuilen, aan het gebruik van het juiste gereedschap bij de juiste toepassing kon je zien dat ze verstand van zaken hadden, zowel in de theorie (houterig gepraat) als in de praktijk (de spijker op z'n kop)!

Eerst werden steeds de onderliggende draagbalken waar nodig vernieuwd en horizontaal uitgelijnd. Als dit was gebeurd en de balken weer stevig op de ondergrond of palen waren bevestigd, werden de planken er dwars op gelegd. Dit gebeurde met twee houten afstandhouders (alle planken op 2,5 centimeter van elkaar) en de kopse kanten op één lijn langs een aan de zijkant gespannen touwtje. Dit was het werk van de *dwarsleggers* en eenmaal op de plek en vastgeschroefd waren die planken ineens de *dwarsliggers*! Zo kreeg het vlonderpad langzaam maar zeker weer een strak en rechthoekig gezicht. Het vakmanschap liet zich ook zien doordat bijvoorbeeld de planken in de knikken (ronde hoeken) in het pad gerend werden gezaagd. Je hoeft hierbij niet hard te kunnen lopen, maar je moet wel enig ruimtelijk en wiskundig inzicht hebben!

De andere vrijwilligers van de natuurwerkploeg droegen, in wisselende samenstelling, bij de vlonderwerkzaamheden weliswaar geen steentje, maar wel menig plankje bij. Vele handen maken licht werk zullen we maar zeggen. De Trefpuntwerkers boorden, onder de aanstekelijke drive van André Gouw, in elke plank 4 gaten, in totaal dus zo'n 8.800. Met andere woorden, boren tot je er geen gat meer inziet! En niet te vergeten 'brandmerker' Ad Somers kwam op gezette tijden met zijn soldeerbout langs om het behaalde jaarresultaat te markeren door het jaartal in de betreffende plank te branden.

De kernploeg:
slopers
vakkrachten
dwarsleggers
bruggenbouwers
evenwichtsartiesten
en snotneuzen

Klaas in geconcentreerd in de weer met de afstandhouders en planken

Slopen is een vak

Het wordt wel eens over het hoofd gezien, maar voordat je kunt beginnen met de echte herstelwerkzaamheden, moet je eerst de bestaande situatie daarvoor geschikt maken. Dat betekent dat de verrotte planken en balken verwijderd moesten worden: met andere woorden, slopen! Bij slopen denk je al gauw aan het rücksichtslos verwijderen van al het rot, maar niets is minder waar. Ook hierbij is duurzaamheid geboden, in sloperskringen wordt over 'oogsten' gesproken: zoveel mogelijk gericht op duurzaam hergebruik. Zo ook bij ons vlonderpad. Het dubbeltjesgaas over de planken was nog in goede staat en kon dus weer over de nieuwe planken worden gelegd. Dit gaas was met krammen gespijkerd, in elke plank minstens 2 krammen. Met een bewonderenswaardige volharding lag onze nestor Ton Goudriaan (84+!) elke donderdag urenlang voorover gebogen op z'n knieën – op 2 kussentjes - om deze krammen er één voor één met een soort koevoetje en kromme tang uit te peuten. Wie doet hem dat na?

Ook werden de oude planken en de schroefbouten met beleid losgewrikt om de nog goede onderliggende draagbalken zo min mogelijk te beschadigen. Het tweede leven van de oude deels verrotte planken ligt – cradle2cradle – in het Koornmolengat zelf. Onder het vlonderpad en op verschillende plekken in het gebied

hoezo verrot . . .

zijn er losjes gestapelde hopen van gemaakt en afgedekt met snoeihout. Dit zijn ideale schuilplaatsen voor insecten (onder andere voor de 72.000 pissebedden van Piet Bak!), kleine zoogdieren en waarom zou er niet een vos in zo'n burcht kunnen hokken. En ook is het boombruggetje en het drassige pad naar het Goudriaanveldje er 'knuppelgewijs' mee geplaveid. De oude bouten en krammen zijn steeds verzameld en afgevoerd.

Al vrij snel bij het begin van de sloop- en herstelwerkzaamheden van het eerste deel in 2016 bleek dat delen van het pad, met name de bruggen, in een nog slechtere staat verkeerden dan gedacht. Waarschijnlijk zou het niet vertrouwd zijn om het pad over de periode van 4 jaar te herstellen. In overleg met Staatsbosbeheer werd besloten om de vervanging om die reden in 3 jaar te doen. Dat betekende dus, dat er ieder jaar een groter deel moest worden vervangen, maar daar draaiden de mannen hun handen niet meer voor om, maar wel in een kortere tijd.

Bruggenbouwers

Bijzonder was wel het vervangen/repareren van de bruggen in het vlonderpad. De onderstellen met planken van de oude bruggen lagen een treetje hoger, de uiteinden rustten aan weerszijden op

het pad met een vaste ondergrond. In 2004 dacht men dat er wellicht nog wel eens een baggerboot door het Koornmolengat zou gaan varen. De brugdelen lagen min of meer los en ook de draagbalken waren van vurenhout. Zo waren ze minder zwaar zodat ze gemakkelijker weggetild konden worden om de boot door te laten. Maar baggeren in het Koornmolengat is als vloeken in de kerk: veenmoeras moet vooral veenmoeras blijven en veen baggeren is daarbij uit den boze!

Dat bruggen bouwen een vak apart is bleek al bij de eerste brug die werd vervangen. De nieuwe brug werd op maat gemaakt tussen de brughoofden en rustte op eigen palen in de modderige ondergrond. Mooi strak in het pad - zonder hoogteverschil – was in eerste instantie iedereen content met het resultaat. Maar bij de eerste de beste excursie zakte de brug, onder de druk van de groep die werd rondgeleid, scheef weg in het moeras. Lichte

paniek alom, maar iedereen hield gelukkig z'n voeten droog. Dat moest dus anders.

Bij nader onderzoek bleek dat de 4 meter lange palen niet op vaste grond stonden, maar dat ze, hangende aan het brugdek, in de modder zwalkten. De palen waren gewoon niet lang genoeg. Deze ervaring rijker is de draagconstructie aangepast. Nu rusten alle brugdekken op de brughoofden aan weerszijden in het pad. Ook waren al eerder, om het draagvermogen te vergroten, op meerdere plaatsen met worteldoek omwikkelde blokken piepschuim onder de planken tussen de draagbalken gelegd. Alle bruggen zijn nu veilig en het geheel ziet er strak uit, er zijn geen obstakels en verhogingen meer in het vlonderpad.

Een echte uitdaging was wel in 2017 het herstel van het pad op de plek waar de gidsen bij excursies de ruim 2 meter lange paal in het moeras laten zakken. Een deel van dit 12 meter lange stuk

een deel van 12 meter wordt in z'n geheel opgetakeld

was al in het moeras weggezakt en moest dus worden opgekrikt. Maar hoe doe je dit op een plek waar je aan weerskanten van het pad nauwelijks ruimte hebt om te staan en iedere misstap een nat en modderig pak kan opleveren. Nou, laat dat maar aan de creativiteit en inventiviteit van Klaas en z'n mannen over. 'Toevallig' staat er op die plek een grote zomereik. Weliswaar een boom die eigenlijk niet in het Koornmolengat thuishoort, maar hij staat er. Aan een stevige tak op zo'n 5,5 meter hoogte werd een hijsblok bevestigd waarmee het verzakte deel in z'n geheel zo'n 50 cm omhoog is getakeld. Hangende in de kettingen werden ter versteviging langs de oude azobé-liggers nieuwe balken aan dat deel bevestigd en kon daarna het geheel weer zakken op de ondertussen verstevigde steunpunten. Het lijkt zo beschreven een simpel kunstje, maar het was voor de kernploeg een spannende klus. Het meest spannende was wel of de zomereik, met z'n voeten in de zompige moerasgrond, al dan niet zou bezwijken onder het gewicht van dit vlonderdeel. Dat is niet gebeurd, de eik is ook niet voor niets de *Koning der Bomen*.

Evenwichtsartiesten

In de turnsport wagen mannen zich niet aan de evenwichtsbalk. Hierop maken alleen vrouwen salto's en flick flacks op de ongeveer 10 cm brede balk: een knap staaltje van lichaamsbeheersing, souplesse en vooral durf. Maar vlak de escapades van onze 'mannelijke' kernploeg ook niet uit. Balanceren op een 'brug met ongelijke leggers' waarvan de balken slechts 7 cm breed zijn, is al een dingetje dat je moet durven. Maar dat je dan ook nog je timmermanskunstje moet doen, is toch wel een prestatie van de bovenste, of liever gezegd van de onderste plank!

Vooral de brug langs het botenhuis bij het eerste hek was een 'evenwichtige' uitdaging. Deze moest in z'n geheel worden vervangen, de balken van het vurenhouten onderstel waren compleet verrot. Met behulp van de ladderbrug, die meestal wordt gebruikt om naar de rietveldjes aan de andere kant van een sloot te komen, zijn ook deze werkzaamheden tot een goed einde gebracht. Ook hier kun je weer veilig en zonder obstakels over het pad lopen.

Bij het leggen van de planken liggen ze nog niet vast. De uiteinden steken over de balken, dus moest je op het midden van de planken blijven lopen. Even je voet te ver naar de rand gezet en je kantelt met plank en al zo in de kant naast het pad, of nog erger in het water. Voortdurende concentratie op je doen en vooral je laten was dus geboden. Voor zover bekend heeft niemand een nat pak gehaald!

Laatste loodjes

Op zaterdag 6 oktober was het leggen van de laatste plank (bij het eerste hek) gepland. Echter een nieuwe aggregaat (slechts 4 weken oud) gooide roet in het eten, of liever gezegd, maakte er een vette smerboel van. Hij stopte er mee en de houtdraadbouten konden niet meer worden vastgedraaid en ook de andere elektrische gereedschappen lagen er werkloos bij. Maar onze vice-voorzitter Anneke Zuidervaart en bestuurslid Marijke den Oudendammer waren al onderweg met koek en zopie om de finale handeling te vieren. Ondanks de tegenslag dat toch maar gedaan en Anneke had ook nog een 'stoffelijk' aandenken voor de kernploeg meegenomen.

Anneke (foto) stak de loftrumpet over de geweldige prestatie en dat dit wel met het nodige bloed, zweet en tranen moest zijn volbracht. Wat ligt er dan meer voor de hand om Klaas, Ton, Piet, Pjer, Jos en ook Rien met een zakdoek te verblijden. Voor zover bekend heeft er geen bloed gevloeid (voorzorgsmaatregelen waren getroffen om roodwit lint rond overhellende takken te wikkelen) en tranen werden hooguit gelaten door te lang tegen de 'koperen ploert' in te kijken. Ja zweet, met die warme zomer liep dat in rijkelijke hoeveelheden met straaltjes van de voorhoofden af, daar komt een zakdoek goed bij van pas. De oorspronkelijke functie van een zakdoek is toch dat je daarmee het al dan niet spontaan vrijgekomen vocht uit je neus - snot - opvangt. Toevallig hebben de zakdoeken een gemêleerde groenachtige schutkleur, zodat de nattigheid uit de gok van deze seniore snotneuzen.....! En gelukkig staan ze allemaal dezelfde kant op, anders zouden we niet zo'n mooi strak vlonderpad hebben gekregen.

Maar alle gekheid op een inlands eikenhouten plankje, de klus is uiteindelijk geklaard op donderdag 18 oktober. Onder toezien oog van Klaas, Jos en Piet draaien Ton en Pjer trots de laatste bouten in de laatste plank. In zo'n 750 manuren zijn er ongeveer 30 azobé draagbalken vernieuwd, waarop 2180 eikenhouten planken zijn vastgeschroefd met 8720 houtdraadbouten. Als allerlaatste is het eerste toegangshek weer recht 'aan zijn stijl afgehangen'. Als al die arbeid betaald had moeten worden.....! Maar de inzet, betrokkenheid en liefde voor de natuur in het Koornmolengat maken dit werk eigenlijk onbetaalbaar. Het Koornmolengat kan weer voor jaren op een veilige manier geïnteresseerde natuurliefhebbers ontvangen: een uniek natuurpareltje in het hart van de verstedelijkte zuidelijke Randstad.

Chapeau. Hoed, petje of welk ander hoofddekseel dan ook af voor het vakmanschap en de volharding van deze noeste zwogers. Zij gaan nu weer over tot de orde van de 'normale' vrijwilligersdag, hopelijk vallen ze niet in een zwart (Koornmolen)gat! ♦

Laatste loodje
2180de eikenhouten plank
8720de houtdraadbout, de klus is geklaard!

Tekst: Arend Hoogeveen met input van
Klaas Verschoor en Rien van der Vorm
Foto's: Klaas Verschoor en Arend Hoogeveen

Ode

Het is nog bijna winter zo vroeg in het jaar
De bomen zijn wit, dat is eigenlijk wel wat raar
Het is koud, maar het heeft niet gesneeuwd
Het zijn de aalscholvers die hebben 'gesprayed'.
Die konteklopers kunnen er wat van
Alles komt er onder, zonder enig plan.
Flirten, imponeren en sjansen
Ieder gaat voor zijn eigen kansen
Dirty dancing op het nest of op een tak
De mannen in hun witgekleurde zwarte galapak
Wat een leven, 'gekakel' en lawaai
Door, met en tegen elkaar, het is nooit saai.
Met z'n honderden in, zo het lijkt, vredige harmonie
Is het een overweldigende kakafonie
Ouderzorg in kraamnesten en scholverdopvang
Alles ineen, het is een drukte van belang.
Pa en moe waterroof vliegen af en aan
Om voedsel aan de haak te slaan.
'Natuurlijk' had je het al verwacht
Ze braken het uit voor hun nageslacht.
Het duurt vervolgens nog twee jaar
Om op te groeien tot een volwassen
schollevaar.

Ja, het is me allemaal wat
Daar in het Koornmolengat!

AHNADIJ

HERFSTBELEVING

13 oktober 2018

Rotta natuurwerk

Rien van der Vorm

Als je dit leest zijn de mannen en vrouwen klaar met het maaiwerk in onze natuurparels. Nu zijn ze druk met het onderhoud van wilgen: hakhout en knotten. De vervanging van het pad in het Koornmolengat is gereed, je kunt er alles over lezen in het artikel 't Vlonderpad.

Het erfvogelteam heeft op verzoek diverse boerderijen bezocht en advies uitgebracht over de biodiversiteit en aangegeven hoe die te versterken is. Concreet betekent dit dat wij een torenvalk en steenuilkast gaan plaatsen. Ook wordt er een windsingel aangeplant, wij gaan het plantgoed (allerlei voor insecten en vogels gunstige bomen en struiken) zelf verzamelen en planten. Evenals vorig jaar hebben we op verzoek van Liesbeth de Frel van de Stichting Natuurelders ruim 30.000 stinzenbollen geplant. Ditmaal in de Hennipgaarde, een burgerinitiatief (in samenwerking met Staatsbosbeheer) aan de rand van Zevenhuizen.

Wilgen kort zagen in de Wiebertjes.

Dit werk is natuurlijk niet mogelijk zonder voorbereiding. Voor alle natuurparels is vastgesteld hoe de werkzaamheden er uit gaan zien: kies je voor riet- of hooiland, bos of hakhout. Uitgangspunt is het behouden en versterken van de biodiversiteit: zoveel mogelijk levensvormen voor de verschillende gebieden. Dit betekent dat we keuzes moeten maken. Om die reden werken wij met gebiedscoördinatoren. In gezamenlijk overleg maken we plannen voor het beheer. De afgelopen maand is er gesproken over het maaibeheer in de vlinderidylle in het Offenbachplantsoen in Berkel. Volgens een externe deskundige moet er meer gemaaid worden. Dit betekent dat midden in de bloeitijd alles moet worden gemaaid. Dit stuit op onbegrip bij onze mensen alsook bij de omwonenden. Wij doen een voorstel om het maaien toch iets te faseren in de tijd.

Compensatie waterberging A16 - vervangend water nabij de Wiebertjes en de aanleg van een oeverwaluwand – heeft eveneens onze aandacht. Het beheer van onze graanakkers in de Kooipolder wordt besproken. Met Staatsbosbeheer is afgesproken om in het verlengde van de akker langs de Limiettocht nog een akker van 5000 m² te realiseren. Dit jaar is de natuurakker in de Kooipolder niet helemaal gelukt vanwege de droogte, dit moet opnieuw. Er is een schema gemaakt voor het maaien, ploegen, eggen en inzaaien in 2019.

Gebiedscoördinatoren

Koornmolengat	Klaas Verschoor
Park de Polder/Groenzoom	Jaap van Lien
De Wiebertjes	Cor van de Lustgraaf
Trefpunt buitenplaats	Aria van Ballegoie
Nessebos	Piet Bak
Erfvogels/Vlinderidylle	Henk Starink
Noordoever Zevenhuizerplas	John Mackay
Graanakkers Kooipolder	Rien van der Vorm
Ecologisch adviseur	Dick Hoek

In overleg met Staatsbosbeheer het maaibeheer van de rietvelden tussen de Zevenhuizerplas en de Middelweg besproken. Nu wordt al het riet in een cyclus van 3 jaar gemaaid. Op verzoek van Rotta wordt er vanaf nu gemaaid in kleine stukken, ieder jaar 200 meter maaien 400 meter laten staan, in 3 jaar ben je dan weer rond. Het ziet er prima uit, in de brede stukken blijft er waterriet staan, goed voor de grote karekiet! en andere vogels.

De rieteilandjes in de waterberging in de Eendragtspolder ontwikkelen zich niet zoals in 2011 bij de aanleg werd verwacht. Er groeit nagenoeg geen riet en is er steeds meer sprake van wilgenopslag. Garry Bakker, ecooloog bij Bureau Stadsnatuur en Rotta-lid, heeft afgelopen seizoen in opdracht van de Provincie Zuid-Holland het gebied geïnventariseerd op broedvogels. Op basis hiervan gaan we met Staatsbosbeheer in overleg om opnieuw de ecologische doelen voor deze eilandjes vast te stellen en het natuurbeheer daarop af te stemmen. In de volgende Aves Visum meer hierover.

Inmiddels is het knotseizoen weer begonnen. De natuurwerkploeg knopt, knipt, sleept en houtrilt volop. Klaas Verschoor maakte afgelopen winter onderstaande foto op het Land van Belofte, een goede impressie van onze donderdagse praktijken.

Er is een vast jaarrond schema voor alle werkzaamheden, wat er per maand voor ieder type beheer moet gebeuren. Het lijkt soms net op werk, maar voor de meeste vrijwilligers telt alleen het bezig zijn in de natuur, in weer en wind! ♦

Ruimtelijke ontwikkelingen in de Noordrand

Jaap van Lien

Verskillende ontwikkelingen in ons werkgebied beginnen langzamerhand meer vorm te krijgen. Een duidelijk voorbeeld is vanzelfsprekend de aanleg van de nieuwe snelweg. Maar ook de ontwikkeling van Wilderszijde, de grote nieuwe woonwijk in Lansingerland, komt dichterbij. Een woonwijk waar, hopen wij, meer kansen zullen komen voor groen en water. Aanpassing aan de veranderingen van het klimaat vragen daarom!

Een voorbeeld wat betreft vogels die hun nesten kwijtraken is de reigerkolonie die zich in het Lage Bergse Bos bevindt, midden op het tracé van de nieuwe weg.

A16 Rotterdam

In de Heraut van 21/11 trokken twee aankondigingen van de Rijksoverheid de aandacht. Het ging om twee ontwerpbesluiten, de eerste betrof een 'Ontwerpbesluit ontheffing verbodsbepalingen Wet natuurbescherming' en de tweede ging over 'Ontwerpbesluiten omgevingsvergunningen vellen van houtopstand'. De vergunningen zijn nodig om de uitvoering van het Tracébesluit A16 Rotterdam mogelijk te maken. Met het eerste besluit wordt het mogelijk nesten of rustplaatsen van verschillende vogels en zoogdieren te beschadigen of te vernielen en met het tweede om een hele reeks bomen en boomgroepen, die nu nog aanwezig zijn op het tracé van de nieuwe weg, te vellen. De indruk ontstaat dat het zomaar mogelijk wordt gemaakt om een ravage aan te richten ten behoeve van de nieuwe snelweg. Ik wil de aankondigingen niet bagatelliseren maar zo is het gelukkig niet. Dat er heel wat gaat veranderen door de aanleg van de weg mag duidelijk zijn maar er moet ook heel veel gecompenseerd worden, bijvoorbeeld doordat de bomen die worden geveld vervangen moeten worden door nieuwe bomen op een andere locatie maar wel in de directe omgeving. Een voorbeeld wat betreft vogels die hun nesten kwijtraken is de reigerkolonie die zich in het Lage Bergse Bos bevindt, midden op het tracé van de nieuwe weg. Ook daarvoor moet duidelijk vastgelegd worden welke mogelijkheden er voor de vogels overblijven. Wij zijn verschillende keren met ecologen van de aannemer op stap geweest om in de directe omgeving na te gaan of reigers daar nieuwe nestplaatsen zouden kunnen vinden. Sturen kunnen we ze vanzelfsprekend niet maar we zijn er van overtuigd dat die mogelijkheden er zijn en dat de reigers er een nieuwe plek zullen kiezen. Met name zou dat kunnen zijn op het eiland waar de runderen zich bevinden. Voor het bos betekent de aanleg van de weg dat er een strook van maximaal 85 meter breed vrijgemaakt moet worden voor de bouwwegen en voor de aanleg van de tunnel die begint in juli 2020. Een heel pijnlijke ingreep vooral voor iedereen die juist dat deel van het bos goed kent! Maar direct na voltooiing van de tunnel, ongeveer anderhalf jaar na de start van de bouw, wordt het gebied heringericht en opnieuw beplant, vooral met heel veel struiken op de taluds en het dak van de tunnel. Het kost tijd maar het zou juist daar wel weer een heel mooi gebied kunnen worden. De impact van de weg zal uiteindelijk op de andere delen van het tracé veel groter zijn!

Wilderszijde

Nog altijd is er geen masterplan voor de inrichting van Wilderszijde. Er wordt veel gesproken over de nieuwe woonwijk, naast en achter het gemeentehuis van Lansingerland, maar hoe die wijk er uiteindelijk uit gaat zien is nog duister. De ligging van de wijk, aansluitend aan Park de Polder aan de Oostkant en aan de

Vlinderstrik aan de Zuidkant, maakt ons uiteraard heel nieuwsgierig. Zowel Park de Polder als de Vlinderstrik zijn onderdeel van de ecologische verbinding tussen Midden Delfland en het Rottemerengebied. Versterking van juist die verbinding, die om de toekomstige snelweg heenloopt maar ter hoogte van de Doenkade, door de bouwplannen wel heel erg smal wordt, zou bijzonder welkom zijn. Een deel van Wilderszijde dat nu te boek staat als 'tijdelijke natuur' zou bijvoorbeeld door een moerasachtige indeling ruimte voor water kunnen bieden voor de toekomstige woonwijk maar tegelijkertijd een versterking kunnen zijn van de ecologische zone. Vanzelfsprekend proberen we dat ook onder de aandacht te brengen van de mensen die bij de gemeente bij de plannenmakerij betrokken zijn. Kort geleden waren dat, tijdens een wandeling, de projectleider van Wilderszijde samen met enkele collega's van de afdeling Ruimte. Jammer genoeg regende het en bovendien was het mooiste gedeelte van de 'tijdelijke natuur' met ons natuurpad, in opdracht van de gemeente, nogal ongecontroleerd gemaaid zodat de indruk niet erg overtuigend was. Ondanks het slechte weer hebben we wel met elkaar de tijd genomen om duidelijk te krijgen hoe belangrijk het is om juist op die plek de natuur meer ruimte te geven. Hopelijk kunnen we de wandeling in het voorjaar, met veel broedende vogels, nog een keer over doen.

De kaalslag in Wilderszijde. © Jaap van Lien

Contacten met overheidsinstanties en collega's.

Uit mijn bijdragen en die van collega Arend Hoogeveen in de Aves Visum mag duidelijk zijn dat wij heel wat gesprekken voeren met gemeentebestuur en ambtenaren van de gemeenten Lansingerland en Zuidplas maar ook met Rijkswaterstaat, de beide waterschappen Delfland en Schieland, de aannemer van de snelweg De Groene Boog en Staatsbosbeheer. Daarnaast hebben we ook goede contacten met de beide andere beheerders in ons werkgebied, Natuurmonumenten voor de Vlinderstrik/Schieveen en BTL/Punt voor de Groenzoom en zeker ook met de Zuid-Hollandse Milieufederatie als het gaat om provinciale zaken. En ook de inspanningen van Jan Smith en Cees van der Burg om de waterschappen in ons werkgebied op scherp te zetten ten aanzien van de verbetering van de kwaliteit van het oppervlaktewater is zo'n voorbeeld. Lees het artikel maar eens op de pagina hiernaast. ♦

Rotta gaat voor schoner oppervlaktewater

Jan Smith

Natuur- en Vogelwacht Rotta is er alles aan gelegen het waterbewustzijn van zoveel mogelijk mensen te vergroten. Daartoe praat onze vereniging met de waterschappen en overheid, brengt verslag uit van die gesprekken en vergaart informatie in het veld. Schoon water in de polder is immers van levensbelang voor de mens en niet in de laatste plaats voor onze flora en fauna.

Vast meetnetwerk van Waterschap onvoldoende

Ondanks periodieke controle van het oppervlaktewater door de waterschappen, komt het nog steeds voor dat uit kassen water wordt geloosd in de sloot ernaast. Water dat residuen bevat van voedingsstoffen en chemische gewasbeschermingsmiddelen; stoffen waarover Rotta haar grote zorg uitspreekt met het oog op schadelijke gevolgen voor de mens en milieu. Een waterschap beschikt over een vast meetnetwerk waarmee het jaarrond watermonsters worden genomen. Waterschappen zijn bij wet verplicht betrouwbare meetresultaten aan te leveren en dat gebeurt door publicatie ervan op hun websites.

Al die inspanningen ten spijt, is dat voor een aantal telers nog geen reden zelf verantwoordelijkheid te nemen voor correcte afvalwaterlozing. Al jaren zijn zij verplicht hun afvalwatersystemen aan te sluiten op het riool, maar nog steeds is er sprake van lozing op het oppervlaktewater, als gevolg van wat soms nogal eufemistisch aangeduid wordt als 'onbedoelde lekkages'.

Project Gebiedsgerichte Aanpak

Met die wetenschap in de hand organiseren de waterschappen, NVWA en Omgevingsdienst van de gemeente sinds enige jaren de zogenoemde Gebiedsgerichte Aanpak waarbij per gebied alle bedrijven worden bezocht, worden gecontroleerd op wettelijke verplichtingen en extra watermonsters worden genomen. Waar nodig worden corrigerende maatregelen verplicht gesteld die in een aantal gevallen zelfs kunnen uitmonden in het opleggen van fikse boetes. En toch zien we in sloten vaak ongewenste algen-groei, kroosmatten waarover bijkans gelopen kan worden, flabvorming, blauwalg en ondoorzichtig water en zelfs watergangen waarin geen enkele vorm van leven te bespeuren valt.

Rotta spreekt zich uit

Rotta maakt zich zorgen en laat om die reden haar stem horen op bijeenkomsten en vergaderingen van overheid en waterschappen. Van de verschillende websites weten we ook dat er regulier overleg plaatsvindt tussen waterschappen, gemeenten en belangenbehartigers van de glastuinbouw en producenten van gewasbeschermingsmiddelen. Tot onze spijt moeten we daarbij tegelijkertijd vaststellen dat natuurbeschermingsorganisaties en verenigingen (nog) niet meepraten. Dat moest anders, vonden wij. Rotta maakte reeds verscheidene keren gebruik van de mogelijkheid in te spreken op vergaderingen van Hoogheemraadschap Schieland en Gemeente Lansingerland en we reageerden tevens op een aantal uitspraken van de nieuwe Dijkgraaf van Delfland in een interview in het AD.

Delfland gaat vanaf maart 2019 ook in de Berkelse Polder van start met Gebiedsgerichte Aanpak en hoopt dat medio augustus operationeel te hebben

Positieve reacties

Op 7 november jl. werd bekend dat het Hoogheemraadschap van Schieland en Krimpenerwaard, in samenwerking met LTO Glas-kracht Nederland en de gemeente Lansingerland, gericht op zoek gaat naar oorzaken van vervuiling van het oppervlaktewater in de Polder van Bleiswijk.

Ook Delfland reageerde positief op onze initiatieven waarna al direct een zeer open en informatief gesprek plaatsvond met Toezicht en Handhaving van het Project Gebiedsgerichte Aanpak. Delfland gaf te kennen verheugd te zijn met de interesse en betrokkenheid van Rotta bij dit onderwerp. Het waterschap gaat vanaf maart 2019 in de Berkelse Polder (het gebied tussen de Landscheiding Noord, Munnikenweg, Windaassloot, Strikkade en Kleihoogt) de eerste stappen zetten om ook hier te komen tot gebiedsgerichte aanpak, die naar verwachting medio 2019 operationeel zal zijn. Er zullen dan 20 tot 30 vaste meetpunten in het gebied zijn aangebracht, waarvan de resultaten wekelijks worden ge-upload op de website van de Waterkwaliteitskaart van Delfland die voor iedereen is in te zien.

Het gaat hier onder andere om meetresultaten van stikstof, fosfaat, chloride, zuurstof, bestrijdingsmiddelen en vegetatie. Alle meetresultaten worden getoetst aan de geldende normen en de meetresultaten geven inzicht over hoe de waterkwaliteit op dat moment is, hoe die zich ontwikkelt en wat het effect is van de getroffen maatregelen.

Rotta juicht deze transparantie van harte toe en is blij met de mogelijkheid voor het opbouwen van een goede verstandhouding met de waterschappen, want daarom is het ons ook te doen: samenwerken in de breedste zin van het woord voor een betere kwaliteit van het oppervlaktewater.

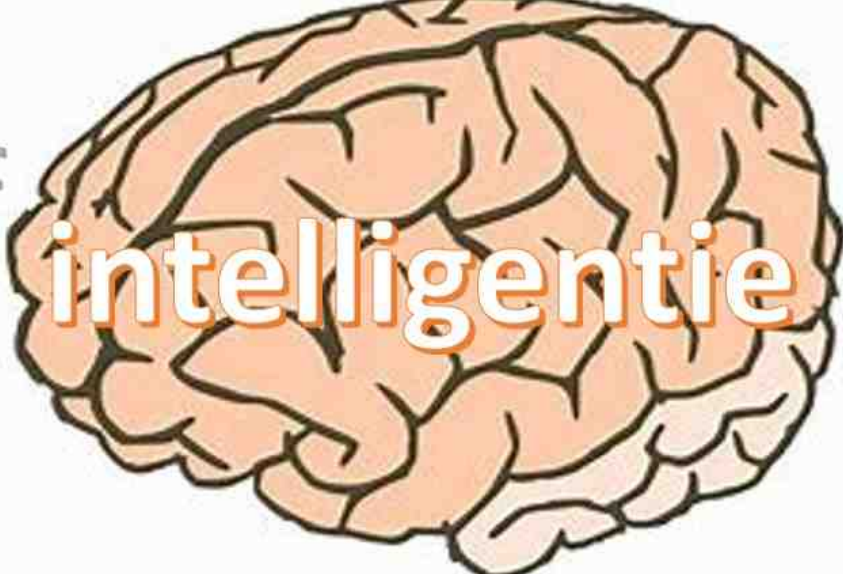
Projectgroep Waterkwaliteit

Binnen Rotta vindt inmiddels overleg plaats om een projectgroep Oppervlaktewater op te zetten. Daartoe wordt gewerkt aan een plan om te komen tot ons uiteindelijke doel: ecologische monitoring van de natuur. Meedoen? Neem contact op met Cees van der Burg of Jan Smith. ♦

samen sterker

Ziet u iets dat niet in orde is op of langs het water?
Meld het dan op loket@hhdelfland.nl
of tussen 8.00 en 18.30 op tel.nr. 015-260 81 08.

instinct of intelligentie

Tekst en foto's Arend Hoogeveen

Dierenliefhebbers willen altijd weten of een bepaalde handeling die een dier verricht instinctmatig is of op intelligentie berust. Een vraag waar gedragsonderzoekers allang niet meer antwoord op proberen te geven. Ten eerste is dat heel moeilijk vast te stellen en ten tweede is het duidelijk dat instinctmatig handelen voortkomt uit intelligent handelen.

Onder werkelijk intelligente handelingen verstaan onderzoekers handelingen waarvan je kunt veronderstellen dat een dier een probleem zag, daar geen antwoord op had en toen door nadenken het probleem kon oplossen.

Men is geneigd te denken dat instinct minder waard is dan intelligentie. Dat staat nog maar te bezien. Een oudervogel reageert instinctmatig op zijn jongen. Het zien van de grote bekken die gevoerd moeten worden en het horen van de bedelkreten wekt bij de oudervogel de reactie 'eten voor ze aanslepen'. Daar komt geen intelligent overleg bij te pas. Dat is maar goed ook, een oudervogel die denkt 'waar doe ik het allemaal voor' en 'ik kan makkelijk even wachten tot er meer rupsen zijn', wordt afgestraft met verhongerende jongen.

Het grootste bewijs voor intelligent handelen is als een dier iets doet wat hem geen profijt maar vermaak oplevert. Maarten 't Hart beweert in zijn monografie over de stekelbaars dat deze dieren wel eens spelen. Spelen heeft geen direct nut. Het oefent de geest, is uitstekend voor de conditie, maar is voornamelijk leuk. Pinguïns spelen voor hun plezier glijbaantje op een sneeuwheiling en Moskouse kraaien lieten zich van de gouden koepels van het Kremlin glijden. Het bladgoud sleet er zo onder dat men slechtvalken moest inzetten om ze van de koepels weg te houden.

Een kokmeeuw heeft een paar merkwaardige platvoeten. Hij kan er niet alleen mee zwemmen, maar ook wormen mee uit de grond trappelen. Door het getrappel vluchten de wormen de grond uit en worden door de meeuw gepakt. Is de kokmeeuw met overleg bezig, met andere woorden is trappelen een intelligente handeling? Waarschijnlijk niet, want een kokmeeuw trappelt ook als hij een natte dweil onder zijn voeten heeft. Dan heet het ineens instinct.

De eerste zilvermeeuw die begreep dat een strandkrab die vanuit de lucht op de rotsen kapot valt voedsel betekent, was een bolleboos. Niemand weet wanneer die eerste bolleboos leefde. Het kan driehonderd jaar geleden zijn maar ook wel honderdduizend jaar geleden. Een feit is dat nu alle zilvermeeuwen krabben mee de lucht in nemen en kapot laten vallen. Het is waarschijnlijk instinctmatig geworden. Dat er zilvermeeuwen zijn die helemaal niet begrijpen wat ze doen, wordt bewezen door zilvermeeuwen die almaar proberen een krab op zacht zand uit elkaar laten vallen.

Nood maakt vindingrijk, of het nou instinct of intelligentie is blijft een vraag. Aasgieren gebruiken stenen om struisvogeleieren open te breken. Ze pakken een steen op en gooien die naar het ei. Jonge aasgieren gooien soms hun steen van veel te grote afstand en langzamerhand begrijpen ze dat het meer effect heeft om van korte afstand raak te gooien.

Over het algemeen wordt aangenomen dat vogels nauwelijks kunnen ruiken, maar daar komt men toch wel wat van terug. Spreeuwen brengen bijvoorbeeld bladeren van onder andere agrimonie en wilde peen naar hun nest omdat die chemische stoffen bevatten die luizen en vlooiën doden. Dat is hard nodig want spreekwennesten zitten vol ongedierte. Het zou kunnen dat spreeuwen de bestrijdingsmiddelen op de geur uitkiezen.

Agrimonie (links) en wilde peen om luizen en vlooiën te doden

Boomklevers klemmen harde noten in een spleet in de schors en kunnen hem dan openhakken en lijsters komen op die manier bij de inhoud van tuinslakken. Verschillende spechten hebben ook

Instinctmatig handelen is aangeboren handelen. De bron van aangeboren handelen is: leren. We zeggen bijvoorbeeld dat iemand 'op instinct' auto rijdt. Vraag iemand die een paar uur heeft gereden hoeveel keer hij gaspedaal, koppeling en remmen heeft bediend en of er nog een keer voor verkeer van rechts is gestopt. Hij zal het niet kunnen vertellen. Alles ging instinctmatig. Maar vóór iemand alle handelingen bij het autorijden instinctmatig kan uitvoeren, moet er veel geleerd worden. Mensen voeren talloze zaken instinctmatig uit, met de geboorte meegekregen. Daar hoort autorijden nog niet bij.

zo'n smidse waar ze dennenkegels inklemmen om er de zaadjes uit te peuteren. Klapeksters en andere klauwdieren hebben de gewoonte hun prooien als insecten, hagedissen en kleine zoogdieren op doorns of prikkeldraad te prikken om ze te bewaren of handig te kunnen eten.

Nadenken begint bij het onthouden. Je kunt een papegaai – met eindeloos geduld - leren om voorwerpen bij hun naam te noemen, kleuren te onderscheiden en eenvoudige vormen uit elkaar te houden. Uit onderzoek is gebleken dat een papegaai veel verschillende zaken in zijn hersentjes kan prenten en ze bovendien nog met voor mensen verstaanbare geluiden kan benoemen.

De blauwe gaai (Noord-Amerika) laat zich niet belazeren door de schutkleur van bepaalde op boomschors rustende nachtvlinders. Hij pikt ze zo op en je hebt pas in de gaten dat het een vlinder is als hij in de snavel van de gaai zit geklemd. Dezelfde vogel kan aan het vraatpatroon van rupsen zien of hij met een eetbare of oneetbare soort heeft te maken. Abstracte denkers dus.

Maar wat te denken van voedsel dat zich verplaatst. In een onderzoek toonde men een schaalje voedsel aan een proefdier. Daarna werd het uit het gezichtsveld weggehaald en heel ergens anders getoond. Na een paar keer zat het proefdier meestal op die plaats. Dat is intelligent, want het betekent dat het dier abstract kan denken. Het moet in zijn kop een kaartje hebben waarop het de route kan optekenen. Allerlei dieren kunnen dat, bij vogels zijn het vooral de kraaiachtigen die dat abstracte denken vertonen, duiven leren het nooit. Deze kundigheid heeft niets te maken met het feit of een vogel een jager is of niet. Roofvogels laten het moedeloos afweten als de prooi eenmaal verdwenen is.

Het altijd naar voedsel en gevaar spiedende oog van de kauw

Kraaien die ooit hebben meegemaakt dat een soortgenoot door een jager werd neergeknald, weten niet hoe snel ze moeten verdwijnen op het moment dat er een jager, iemand met een tuinhark of een fototoestel met een lange lens in hun gezichtsveld komt. Kennelijk leren ze van elke ervaring. Kraaien blijven voor het leven gepaard en jagen ook samen, daarvoor plegen ze overleg. Een van de twee leidt de aandacht van de prooi af en de ander overvalt hem. Soms vormen kraaien een georganiseerde bende die andere dieren in het nauw drijven en zelfs afmaken.

De grauwe vliegenvanger vangt zijn insecten vanaf een paaltje. Eén keer een stekende bij of wesp gevangen en hij doet het nooit meer, zelfs als het om een onschuldige soort gaat die erop lijkt. Kauwen nemen een rookbad om lastige veeparasieten kwijt te raken en gaaien nemen een mierenbad met hetzelfde doel.

Onder druk van de omstandigheden die wilde vogels ondergaan, komen sommige vogels ook tot uitzonderlijke onthoudprestaties. Gaaien en notenkrakers verstoppelen in oogsttijd duizenden zaden, die ze stuk voor stuk terug kunnen vinden. Soms vergeten ze de verstoppelplek of is er in de 'magere tijd' elders voldoende voedsel te vinden. Dan kan het zo maar zijn dat er 'spontaan' een eikenboom in je tuin de grond uitschiet.

Soms heeft de gaai gewoon voldoende voedsel in de magere tijd.

De moeilijkheid met het begrijpen van de intelligentie van dieren is dat hun denkvermogen anders werkt dan dat van mensen. Misschien kan veel intelligent gedrag verklaard worden uit het opportunisme van de dieren. Chimpansees en kraai-achtigen zijn geweldig nieuwsgierig. Alles wordt bekeken en uitgeprobeerd. Is dat eetbaar of niet? Moet je daar bang voor zijn of niet? Het kan zijn dat een omgeving die hoge eisen stelt, hun zinnen scherpt.

Raven worden door veel onderzoekers beschouwd als de intelligentste vogels en sommigen geloven dat ze intelligenter zijn dan chimpansees, de intelligentste apen. Alle kraai-achtigen vertonen opmerkelijke staaltjes van overleg en kunnen. Wie een paar zwarte kraaien in hun doen en laten volgt, krijgt bewondering voor hun inventiviteit: slimme en brutale beesten noemt men dat.

Hoe het ook zij, het handelen van mens en dier is altijd gebaseerd op een combinatie van instinct en intelligentie, wellicht zou je kunnen spreken van *instelligentie*.....!?

Voor dit artikel is geput uit *Vogeltaal* door Jan van Gelderen (ISBN 90 6255 349 4), een uitgave van Vogelbescherming Nederland. ♦

Dijkbewaking langs de Rotte

Zag u ze deze zomer langs de Rotte lopen? In felgekleurde hesjes voerden dijkbewakers controles uit op droogtescheuren en beschadigingen in de dijken tijdens de extreme droogte van juli tot en met september. Niet alleen bij zware stormen of dreigend hoogwater is er dijkbewaking, maar ook in droge tijden vinden extra inspecties van de veendijken in onze regio plaats. En daar is alle reden voor. De polders langs de Rotte behoren met diepten tot bijna zeven meter beneden NAP tot de diepste delen van Nederland. Waterveiligheid is daarmee voor ruim een half miljoen mensen in onze regio van vitaal belang.

Tussen begin juli en eind september zijn deze zomer iedere twee weken droogte-inspecties uitgevoerd.

In 2003 vond in Wilnis een kadebreuk plaats, waardoor het water in de woonwijk een halve meter hoog stond en 1500 bewoners tijdelijk hun huis moesten verlaten. In dezelfde week verzakte een dijk langs de Bergse Linker Rottekade in Terbregge over een lengte van enkele tientallen meters. De verzakking betrof niet de hoofdkade, maar een tussenboezem die wordt gebruikt voor de opvang van overtollig water uit de hoger gelegen Rotte. De schade langs de Rotte bleef toen gelukkig beperkt tot enkele ondergelopen volkstuinten.

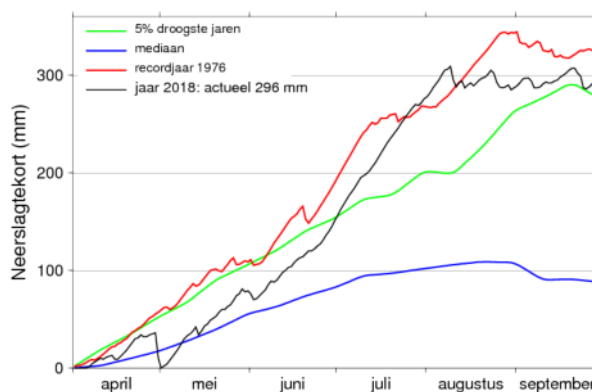
Grote delen van het westen van ons land liggen beneden de zeespiegel. Dijken en een groot aantal gemalen beschermen ons tegen overstroming vanuit zee of de rivieren. Waterveiligheid is een primaire taak van de hoogheemraadschappen. Bescherming tegen overstroming vereist dat de waterkeringen altijd in orde zijn en blijven. Overstromingen zijn echter nooit helemaal uit te sluiten. Bij de inrichting wordt daarom geprobeerd om de gevolgen van een overstroming zo beperkt mogelijk te houden. En bij calamiteiten en rampen moet natuurlijk slagvaardig worden opgetreden.

Het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard zorgt in een gebied van 36.000 hectare tussen Rotterdam, Zoetermeer, Gouda en Schoonhoven voor het in stand houden van dijken en kaden. Het gaat om ruim 70 km aan primaire waterkeringen langs de rivieren Lek, Nieuwe Maas en Hollandsche IJssel. Daarnaast is ruim 219 km aan regionale waterkeringen aangewezen, bijvoorbeeld boezemkades zoals de Rottekade. Deze dijken beschermen de achterliggende polders. Een bijzondere waterkering is de kade rond de waterberging in de Eendragtspolder. Deze calamiteitenberging is aangelegd om bij langdurig hoogwater water uit de Rotte tijdelijk te kunnen bergen.

De bodem daalt en het klimaat verandert. De zeespiegel stijgt en de kans op stormen en heviger neerslag afgewisseld met langdurige droge periodes zorgen ervoor dat het belang van waterkeringen de komende jaren toeneemt. Het hoogheemraadschap controleert daarom regelmatig de toestand van de dijken en kades. Bij calamiteiten worden naast eigen medewerkers ook vrijwilligers ingezet voor de dijkbewaking. Deze zomer leidde de langdurige droogte tot een extreem neerslagtekort (zie grafiek). In zo'n situ-

Neerslagtekort in Nederland in 2018

Landelijk gemiddelde over 13 stations

(c) KNMI, bigwerk 2018-10-11, 17:19 UT

atie vinden extra controles plaats op de groene veenkades. Het gaat om tijdig schadebeelden te melden, zoals droogtescheuren, verzakkingen en uitspoelingen.

De droogte-inspecties worden lopend uitgevoerd in tweetallen op vooraf bepaalde kadevakken. De resultaten van de inspecties worden nauwkeurig vastgelegd en gerapporteerd aan de dijkbewakingspost. Dit jaar zijn voor het eerst de schademeldingen doorgegeven via een inspectie-app op de smartphone. Zo'n melding bevat de locatiegegevens, de omschrijving en afbeeldingen van de aangetroffen schade. Deze werkwijze zorgt voor een snellere verwerking van de gegevens en geeft de medewerkers van het hoogheemraadschap snel inzicht in de situatie.

Het vrijwillige dijkleger speurt naar zwakke plekken © Henk Starink

Het Hoogheemraadschap van Schieland is ontstaan in 1273, toen het op 14 mei door graaf Floris V met een privilege werd bekrachtigd. Omstreeks dezelfde tijd werden het baljuwschap Schieland en het decanaat Schieland gesticht. De in 1273 (grotendeels al) ingedijkte vele verschillende gebiedjes worden door Floris V daarmee samengevoegd en onder één gezag gesteld. De gebieden waren op dat moment nog lang niet geheel ontwaterd en droog. Het doel van het privilege was om de **dijkplicht** van de inwoners te controleren en zo nodig af te kunnen dwingen. Deze werd na verkoop van stukken gebied nogal eens verwaarloosd. De bescherming tegen het water van buiten was één zaak, maar evenzeer was ook de zorg voor het afvloeien van het overtollige water van de velden en akkers een tweede. Het gebied stond in het begin, rond 1273, bekend als 'liggende tussen Schie en Gouwe'. Pas later na ontginning kreeg het de aanduiding van 'land' en werd het bekend als 'Schieland'. Na samenvoegen met het waterschap van de Krimpenerwaard op 1 januari 2005 is het onderdeel van het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard.

een waterbuffer te creëren. Een te laag waterpeil is niet goed voor de natuur, de landbouw en de stevigheid van kades en dijken. Alle maatregelen hebben er aan bijgedragen dat in onze regio geen calamiteiten zijn ontstaan als gevolg van de langdurige droogte.

De in de Rottedijk bij de oorsprong in Moerkapelle ontdekte scheur wordt verstevigd met extra grond. © Henk Starink

Tussen begin juli en eind september zijn deze zomer iedere twee weken droogte-inspecties uitgevoerd. Vrijwilligers - het dijkleger - bewaakten in totaal 37 dijkvakken met een lengte van 62 km, vooral langs de Rotte. In totaal is ca. 1000 km gelopen tijdens de inspectierondes. Inspecteurs van het hoogheemraadschap controleerden met voertuigen andere dijkvakken. Bij elkaar zijn ongeveer 400 waarnemingen gemeld, waarvan bijna de helft over scheuren in de dijk. Deze scheuren ontstaan tijdens droogte vooral op plaatsen waar de grasbedekking ontbreekt of is beschadigd (zie foto). Scheuren vormen een risico en tasten de stevigheid van de dijk aan. Na een deskundige beoordeling van de ernst van de schade, wordt besloten over eventuele noodmaatregelen of extra monitoring. Zo heeft o.a. vanwege een scheur nabij de oorsprong van de Rotte bij Moerkapelle op 8 augustus jl. een noodreparatie plaatsgevonden door extra grond op de dijk aan te brengen. Verder heeft het hoogheemraadschap de waterpeilen in ons gebied iets verhoogd door water uit de rivieren in te laten, om

Sinds 2015 ben ik als vrijwilliger getraind en inzetbaar voor dijk-bewaking. Na incidentele droogte-inspecties in de afgelopen jaren, was het dit jaar serieus raak. De droogte-inspecties zijn echt zinvol en kunnen helpen om rampen te voorkomen. Als dijkwachter leer je veel over waterkeringen en over de mogelijke schades die kunnen ontstaan. Je gaat ook met andere ogen kijken naar de ontelbare waterbouwkundige voorzieningen die in ons waterrijke, laaggelegen gebied nodig zijn om droge voeten te houden.

Bronnen: Nota Waterveiligheid 2018, Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard (HHSK). *Dijkwacht gaat veenkades inspecteren vanwege droogte*, gepubliceerd, HHSK, 4 juli 2018; *Dijkwacht meldt schades via inspectie-app*, HHSK, 17 juli 2018; *Scheur in dijk wordt gerepareerd*, HHSK, 9 augustus 2018; *Rapportage droogte 2018*, HHSK, 11 oktober 2018; *Neerslagtekort in Nederland in 2018*, www.knmi.nl/nederland-nu/klimatologie/geografische-overzichten/neerslagtekort_droogte ♦

Een bijzondere waterkering is de kade rond de waterberging in de Eendragtspolder. Een kolonie kormoranen voelt zich er heel erg thuis. © Dick Hoek

DE FAKKEL

Een Rotta-lid verhaalt over een persoonlijke ervaring in de natuur en wat dat bij hem of haar heeft losgemaakt. De fakkel wordt aan een ander lid overgedragen die ons in de volgende Aves Visum zijn of haar (natuur) roerselen mee laat beleven.

Yvonne Langendoen verhaalt . . .

Beste lezer, ik ben een geboren en getogen Haagse en rond mijn twintigste heeft mijn huidige man Richard mij naar Rotterdam gelokt. Een verandering die mijn hele leven omkeerde van negatief naar positief. Mijn jeugd was overwegend niet leuk. In die periode was ik graag in de natuur, bezig met bloemetjes, plantjes en dieren. Ik maakte lange strandwandelingen. Ik ging naar de Tuinbouwschool en leerde veel over natuur en ik leerde voor bloemiste. Achteraf gezien hield school mij op de been. Ook was ik toen al lid van een jeugdnatuurvereniging.

Nadat ik met mijn Rotterdammert ben meegegaan, besloot ik om mijn bunker met negatieve ervaringen van mijn jeugd hermetisch af te sluiten. We zijn getrouwd in 1985 en kregen twee zoons. We hielden (en houden) van uitstapjes: de bossen in, strandwandelingen maken, fietstochten en onze vakanties in Oostenrijk en Italië. Natuur is altijd belangrijk geweest in ons gezin en een rode draad in mijn leven.

Nadat ik jarenlang op de markt en later in bloemenwinkels als bloemiste heb gewerkt, was het tijd voor verandering. Ik wilde met kinderen gaan werken. Ondanks dat ik slechts een Tuinbouwschooldiploma had, werd ik toch aangenomen in een revalidatiecentrum op een kinderafdeling! Vandaaruit ben ik op mijn negenendertigste gaan studeren. Ik had niet zo'n hoge dunk van mijzelf, maar na een toelatingsexamen leek ik slimmer te zijn dan ik dacht. Met goed gevolg heb ik de SPH, Sociaal Pedagogische Hulpverlening, afgerond. Daardoor werd ik wel geconfronteerd met mijn verleden en de bunker met de negatieve ervaringen kwam weer in beeld. Ik moest psychische hulp gaan accepteren anders zou het niet goed aflopen met mij. Vijf jaar lang zijn de psychotherapeut en ik bezig geweest (inclusief rustpauzes) om alles weer boven tafel te krijgen.

Natuurlijk was ook in die periode de natuur belangrijk voor mij. Inmiddels woonden we dichtbij het Schiebroekse park en daar was ik regelmatig te vinden. Na die vijf jaar was alles tevoorschijn en ik voelde dat ik dit niet zomaar een plekje kon geven. Ik ben allergisch voor plekjes geven, zeg maar. Ik wilde er iets mee en door op een spiritueel niveau mee aan de slag te gaan, kon ik zaken gaan begrijpen, ik leerde emoties loslaten en omkeren, ik leerde mijzelf kennen los van allerlei aangeleerd gedrag en overlevingsstrategieën. Na vijftien jaar gaf ik mijn baan als pedagogisch medewerkster op en besloot ik hierover mijn boek te schrijven: *Wilskracht en Engelen geduld*. April jl. heb ik mijn boek gepresenteerd.

Haagse ik met mijn Rotterdammert

Rotta heb ik jaren geleden leren kennen na een advertentie over de vogelcursus. Mijn man en ik hebben de cursus met veel plezier gevolgd. We zijn daarna niet meer weggegaan. We gaan nu mee op de heerlijke excursies als de agenda het toelaat. Ook ben ik zoveel mogelijk bij de Rotta Kapoentjes met mijn kleindochter Evey en bij de Rotta Rangers met mijn kleindochter Shirley om foto's te maken en te genieten van het enthousiasme van de kinderen en de begeleiders. We hebben de sterrencursus van Euroster gevolgd en er zullen zeker nog leuke cursussen aankomen.

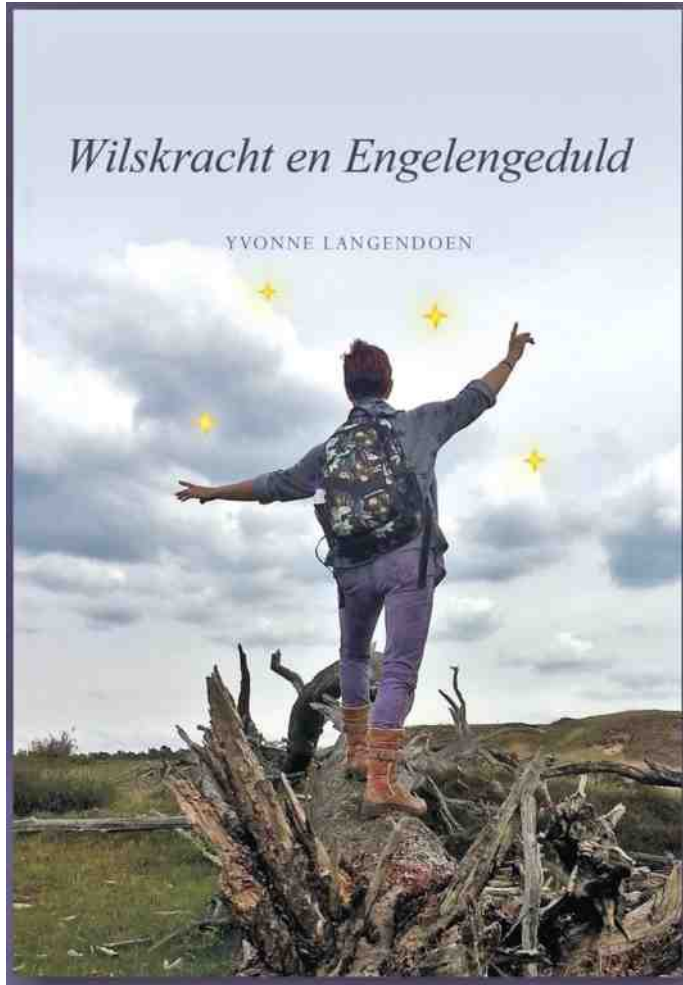

Met (klein)kroost over berg en dal © Yvonne Langendoen

Sinds een aantal jaar ben ik zzp-er in mijn Praktijk de Overwinning. Daarin werk ik als therapeut aan persoonlijke- en spirituele groei, ondersteun ik in traumaverwerking en help anderen om hun blokkades en pijnpunten op te lossen. Daarnaast geef ik lezingen en presentaties. Momenteel werk ik aan een nieuwe website. Dat alles maakt dat ik mijn eigen tijd kan indelen en bij regelmaat te vinden ben in het Schiebroekse park. Niet alleen om te luchten en te wandelen, maar ook als 'bosjutter'. Met een lege tas ruim ik de rommel op die anderen laten liggen om met een soms overvolle tas weer thuis te komen. Ik denk na over de producten die ik in mijn dagelijkse leven gebruik, zoveel mogelijk eco-producten. Ik hoor mensen soms zeggen: dat zet weinig zoden aan de dijk zo'n eenmansactie. Echter, vele kleine acties worden gezamenlijk een grote actie. Tenslotte moeten we ergens beginnen. Door gewoon

goed na te denken wat ik in het dagelijks leven gebruik en wat ik doe, hoop ik anderen te inspireren en te motiveren om de wereld en de natuur mooier te maken. Op weg naar een schoner milieu!

Dank voor de inspiratie die ik krijg van de Rotta en de activiteiten. Dank aan alle vrijwilligers/leden die het mogelijk maken dat Rotta bestaat en draait. Samen staan we sterker om de natuur een handje te helpen.

Dank je wel voor het lezen van mijn verhaal. Ik heb Esmeralda Eggen gevraagd de Fakkelt over te nemen en haar natuurbeleving voor de Aves Visum in maart volgend jaar op te schrijven. ♦

Wij zijn zo graag in de vrije natuur omdat deze geen mening over ons heeft!

Friedrich Nietzsche

Nestkastperikelen

André Gouw

Na net bijgekomen te zijn van het boren van 26.400 cm lengte aan gaten in de planken voor het KMG moesten we weer aan de bak voor het bouwen van 20 nestkasten. En wat voor nestkasten!

Vroeger, u weet wel toen alles misschien niet beter maar wel eenvoudiger was, bestond een nestkast uit 6 plankjes en een gat. Het voortschrijdend inzicht heeft ertoe geleid dat er nu een nestkast ontwikkeld is die uit 10 plankjes en twee gaten bestaat. Het eerste gat, de zogenaamde invliegopening heeft een speciale vorm die de kast moet vrijwaren van slimme kauwtjes, daarachter bevindt zich een labyrint dat steenmarters moet doen vrezen voor hun rug.

Kortom de kast is uitsluitend toegankelijk voor steenuilen. Eenmaal binnen vinden die een comfortabel onderkomen, voorzien van de nodige ventilatie en een vlonder om niet in de shit te zitten. Hoe de uilskuikens ooit de uitgang moeten vinden is ons overigens nog een raadsel.....

Het labyrint in de steenuilenkast met de knusse indeling © Ad Somers

Gezien de complexiteit van deze 'anti-kauw-anti-marter-kast' heeft mijn timmermaat Kees vooraf een 3D-tekening gemaakt op zijn computer en nu is hij met een 3D-printer aan het oefenen. Het doel is dat binnenkort nestkasten uit een 3D-printer rollen. Als grondstof denken wij aan een mengsel van zaagsel en sijsjeslijm. Als deze wijze van produceren gaat lukken komen wij er op de donderdagen ons nest niet meer voor uit. Alleen het bestuur van Rotta moet nog een ei leggen over een royale bijdrage in de ontwikkelingskosten en de aanschaf van de 3D-printer! ♦

Ook is een sleuwnestkast voor de trekvogels ontwikkeld!? © Ad Somers

Activiteitenkalender januari tot en met maart 2019

Rotta Actief – werken bij het Trefpunt
Elke donderdag van 10:00-16:00 uur
Info: Jan Noppers

Rotta Natuurwerk – op locatie
Elke donderdag vanaf 09:00 uur
Info: Rien van der Vorm

Vrije inloop Trefpunt
Elke donderdag van 10:00 tot 16:00 uur
Elke zaterdag van 12:00 tot 16:00 uur

Natuurwerk Openbaar op locatie
Elke 1ste zaterdag van de maand
Info: Rien van der Vorm

Rotta Rangers
19 januari Over-winter(en)
16 februari Uilenballen pluizen
16 maart Afval in de natuur
Info: Astrid Schild

Rotta Kapoentjes
27 maart Rondstruinen in de natuur
Info: Astrid Schild

Excursies Leden
26 januari Zuid Hollandse / Zeeuwse eilanden
23 februari Meyendel
23 maart Oostvoorne
Info: Hans Sanders / Pieter Wienbelt

Ledenavonden
22 januari Water Rottegebied
26 februari Maasvlakte, natuur in industriële omgeving
26 maart ALV en Lezing

Bestuursvergaderingen
11 december
8 januari
12 februari
12 maart

Publiekswandeling
19 januari Zevenhuizer plas
16 februari Bentwoud
9 maart Schiebroekse park
Info: Hans Sanders

Attentie:

Voor tijden en verdere details zie de agenda op de website of de regelmatig per email verstuurd Nieuwsflitsen.

Kijk voor de verslagen van de excursies en de activiteiten van de Rotta Rangers en Kapoentjes op onze website www.rotta-natuur.nl.

Toelichting activiteitenkalender

Doelgroepen

Openbaar	leden en niet-leden zijn van harte welkom, aanmelden niet nodig.
Ledenavond	alleen voor leden en donateurs, aanmelden niet nodig.
Cursus	alleen voor cursisten, dus tijdig vooraf aanmelden.
Rotta Onderzoek	inventariseerders en mensen met interesse voor onderzoek aan flora en fauna
Rotta Actief!	de werkploeg op donderdag, leden en niet-leden mogen meehelpen.
Rotta Natuurwerk	leden en niet-leden werken in de natuur, aanmelden niet nodig.
Rotta Varia	leden en niet-leden zijn van harte welkom, aanmelden niet nodig.
Rotta Kapoentjes	leden en niet-leden tussen 4 t/m 6 jaar zijn welkom, aanmelden vooraf noodzakelijk, vol is vol.
Rotta Rangers	leden en niet-leden tussen 7 t/m 12 jaar zijn welkom, aanmelden vooraf noodzakelijk, vol is vol.
Jong Rotta	leden en introducés vanaf 13 jaar zijn welkom, aanmelden niet nodig.
Wandeling	leden en niet-leden zijn welkom, aanmelden niet nodig.
Excursie	alleen leden, vooraf aanmelden, uiterlijk drie dagen voor de datum.

Bij excursies waar met de auto naar een locatie in het land wordt gereden, rijden we zoveel mogelijk met elkaar mee. We streven er naar passagiers zo gelijk mogelijk te verdelen over de beschikbare auto's. De kosten - per auto € 0,20 per kilometer - worden verdeeld over het aantal inzittenden. Chauffeurs die passagiers meenemen moeten een inzittendenverzekering hebben.

(Advertentie)

SOMMIGE DINGEN VERANDEREN NOOIT...

In een tijd waarin alles verandert, veranderen wij uiteraard mee. Toch zien wij als assurantiëkantoor dat er ook dingen hetzelfde blijven. Neem nu onze persoonlijke service. Onze klanten kiezen er al jaren bewust voor. En nee, dat is niet altijd duurder dan via internet. Het is wél 100% onafhankelijk en volledig afgestemd op uw situatie. U hoeft zelf niets uit te zoeken. **Hoe makkelijk is dat?**

OORD ASSURANTIËN. EERLIJK IS EERLIJK.

Noorderparklaan 20, 2660 AA Bergschenhoek T (010) 440 07 88, www.oordbv.nl

PADDOCK

ALLROUND CATERING

Uw visie is onze uitdaging

- * **CATERING:** broodjes, hapjes, salades en buffetten
- * **PARTYRENT:** verhuur van taps, tafels, glaswerk etc.
- * **PARTIJEN:** in onze zaal of op een door u gekozen locatie

Paddock Catering
Hoefweg 53 - 2665 CC Bleiswijk
010-5210331

www.paddockcatering.nl

Indien onbestelbaar retour: Hoeksekade 164, 2661 JL Bergschenhoek

MB 99 ralreiger

© Chris van Rijswijk

MB 100 zwarte stern

© Chris van Rijswijk

Mystery Bird

Chris van Rijswijk

MB 99

Het zal een reiger wezen, een reiger zeg ik je! Dat weet ik omdat hij zich in de buurt van water begeeft, lange poten heeft en een lange puntige snavel bovendien. Zie ik het goed, loopt hij op waterlelies? Dan zal het een niet al te groot reigertje zijn. Klopt! Verder zie ik mooie sierveren in zijn nek, een crème met een kastanjebruin uiterlijk. Dan is het een ralreiger! Zo, zo, die zie je niet elke dag! Ik fotografeerde deze vogel afgelopen zomer in de Krimpenerwaard. De ralreiger is een zeldzame gast in Nederland.

MB 100

Kijk, een zwarte stern hoort zwart te zijn. Dat weet een ieder. Deze zwarte stern fotografeerde ik ook in de Krimpenerwaard. En die zwarte vlekjes op zijn kop dan? Klopt dat wel helemaal? Jazeker, want deze nazomerse zwarte stern is al een beetje aan het ruien naar zijn winterkleed. Dan verdwijnt een belangrijk deel van zijn zwarte veren en wat je op deze foto ziet, is daar het begin van. Oh, zit dat zo!?

Bijgaand 2 nieuwe foto's. Je kunt je oplossing naar mij mailen (cdvrijswijk@gmail.com) of zelf de antwoorden onthouden. De oplossing staat in het volgende nummer. Kijk ook eens op mijn website: www.birdshooting.nl. Succes... ♦

MB 101

© Chris van Rijswijk

MB 102

© Chris van Rijswijk